

W obronie praw nauczycieli religii

Poradnik dla katechetów

ŁUKASZ BERNACIŃSKI • MAREK PUZIO

W obronie praw nauczycieli religii

Poradnik dla katechetów

www.ordoiuris.pl

W obronie praw nauczycieli religii

Poradnik dla katechetów

Łukasz Bernaciński

Marek Puzio

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Warszawa 2025

Autorzy

Łukasz Bernaciński (Wprowadzenie, Rozdziały I i IV, Podsumowanie)

Marek Puzio (Wprowadzenie, Rozdziały I–V, Podsumowanie)

Stan prawny na dzień 22 kwietnia 2025 r.

Korekta

Agnieszka Bernacińska

Monika Radecka

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Ursines – Agencja Kreatywna. Błażej Zych

www.ursines.pl

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

www.ordoiuris.pl

ISBN 978-83-68211-42-9

Cataloging-in-Publication (CIP) – Biblioteka Narodowa

W obronie praw nauczycieli religii : poradnik
dla katechetów / Łukasz Bernaciński, Marek Puzio.

- Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Instytutu

na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris, 2025

© Copyright 2025 by Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Spis treści

Główne tezy	7
Wprowadzenie	9
1. Możliwość powierzenia nauczycielowi religii funkcji wychowawcy klasy	11
2. Możliwość otrzymywania doraźnych zastępstw oraz pełnienia funkcji kierownika lub opiekuna wycieczek szkolnych	15
1. Regulacje prawne dotyczące zatrudniania katechetów i przydzielania im dodatkowych zadań . . .	15
2. Zasada równego traktowania w zatrudnieniu	17
3. Uprawnienia nauczyciela religii w przypadku naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu	19
1. Możliwość dochodzenia odszkodowania przed sądem pracy	19
2. Skarga do Państwowej Inspekcji Pracy	20
3. Wniosek do kuratorium	22
4. Ochrona przysługująca nauczycielowi dochodzącemu roszczeń z tytułu naruszenia praw pracowniczych	23
4. Organizacja lekcji religii w okresie obowiązywania rozporządzeń wydanych z naruszeniem prawa	25
1. Działania prowadzące do ograniczenia nauczania religii w szkołach	25
2. Brak wymaganego prawem porozumienia ze stroną kościelną	27
3. Prawo do edukacji dostosowanej do wieku i możliwości psychofizycznych	28
4. Zapewnienie finansowania dodatkowej godziny religii przez organ prowadzący szkołę	30
5. Możliwość niezatwierdzenia arkusza organizacji szkoły	31

6. Podmioty uprawnione do działania w przypadku naruszenia prawa w zakresie organizowania lekcji religii	32
--	----

5. Uprawnienia katechetów w razie rozwiązania stosunku pracy z powodu zmniejszenia wymiaru nauczania religii	35
---	-----------

1. Prawo do odprawy	35
2. Przejście w stan nieczynny zamiast rozwiązania stosunku pracy	37
3. Możliwość wniesienia odwołania do sądu pracy	39

Podsumowanie	41
---------------------------	-----------

Biogramy autorów	43
-------------------------------	-----------

Główne tezy

- Nauczycielowi religii będącemu nauczycielem innego przedmiotu w danej szkole można powierzyć funkcję wychowawcy.
- Nauczyciel religii może pełnić funkcje opiekuńcze, w tym w ramach doraźnych zastępstw, a także być kierownikiem oraz opiekunem wycieczek szkolnych.
- Nauczyciel religii, w stosunku do którego naruszono zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, może dochodzić roszczeń przed sądem pracy w drodze powództwa wytoczonego przeciwko szkole lub zespołowi szkół bądź w drodze skargi do Państwowej Inspekcji Pracy.
- Właściwy miejscowo kurator oświaty może w ramach swoich kompetencji nadzorczych dokonać oceny w zakresie przyczyn pomijania nauczycieli religii przy przydzielaniu im zadań w obszarze działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół.
- Organizowanie lekcji religii w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji, których domniemanie konstytucyjności zostało obalone przez Trybunał Konstytucyjny (przepisy dotyczące łączenia grup złożonych z co najmniej siedmiorga uczniów), jest niezgodne z prawem. Organ prowadzący szkołę powinien odmówić zatwierdzenia arkusza organizacyjnego szkoły, który uwzględnia te przepisy.
- Naruszenie prawa w zakresie warunków i sposobu organizowania lekcji religii może być zgłoszone do organu prowadzącego szkołę m.in. przez nauczyciela religii, rodziców (działających indywidualnie lub w grupie) uczniów uczęszczających na religię, a także przez radę rodziców.
- Organ prowadzący szkołę, chcąc zniwelować skutki rozporządzenia ograniczającego liczbę godzin lekcji religii, może zapewnić finansowanie dodatkowej godziny zajęć katechetycznych.
- Rozwiązanie umowy o pracę z nauczycielem z powodu zmian w planie nauczania wiąże się z obowiązkiem wypłacenia mu stosownej odprawy.
- Nauczyciel, któremu wypowiedziano stosunek pracy z powodu zmian organizacyjnych lub zmian w planie nauczania uniemożliwiających zatrudnianie go w pełnym wymiarze zajęć, ma również prawo wystąpić o przeniesienie go w stan

nieczynny. Gdy nauczyciel przebywa w stanie nieczynnym, jego stosunek pracy trwa nadal, a on zachowuje prawo do wynagrodzenia, przy czym ma również możliwość podjęcia dodatkowej pracy.

- Nauczyciel religii pozostający w stanie nieczynnym w razie powstania możliwości podjęcia przez niego pracy w pełnym wymiarze zajęć powinien być przywrócony do pracy przez dyrektora szkoły.

Wprowadzenie

Nauczanie religii pełni istotną rolę nie tylko w przekazywaniu uczniom wiedzy o nauczaniu głoszonej przez dany kościół lub inny związek wyznaniowy. W Polsce, gdzie dominującym wyznaniem jest religia katolicka, nauczanie religii to także wkład w zachowanie i pielęgnację chrześcijańskiego dziedzictwa narodu, do którego odwołuje się preambuła polskiej Konstytucji.

Zmiana władzy po wyborach parlamentarnych w Polsce, które odbyły się w 2023 r., i przejęcie Ministerstwa Edukacji Narodowej przez lewicowe środowisko polityczne pod przewodnictwem Barbary Nowackiej stały się bezpośrednią przyczyną niepoko-
jów religijnych w naszym kraju. Jednym z podstawowych celów realizowanych przez minister Nowacką jest walka z religią w szkole. Dowodzi tego podejmowanie przez nią i jej resort wielu inicjatyw skutkujących obniżeniem renomy zajęć z religii i etyki, ograniczaniem i utrudnianiem ich nauczania w szkołach czy wreszcie zniechęcaniem uczniów do uczęszczania na te zajęcia. Po zakazie wliczania oceny z religii do średniej i ułatwieniu tworzenia grup międzyklasowych oraz grup międzyoddziałowych¹ minister edukacji Barbara Nowacka podpisała rozporządzenie ograniczające liczbę lekcji religii do jednej godziny tygodniowo oraz narzucające dyrektorom szkół obowiązek umieszczania religii przed rozpoczęciem obowiązkowych zajęć edukacyjnych w danym dniu lub bezpośrednio po ich zakończeniu. Rozporządzenie ma wejść w życie 1 września 2025 r.

Wprowadzane przez minister edukacji zmiany w sposób bezpośredni dotkną nauczycieli religii, którzy staną wobec perspektywy ograniczenia wymiaru zatrudnienia lub jego utraty. Dodatkowo w niektórych szkołach, w związku z ogólnym poleceniem ze strony organu prowadzącego, wprowadza się praktyki polegające na ograniczaniu nauczycielom religii możliwości otrzymywania zastępstw oraz pełnienia funkcji opiekuńczych, np. na szkolnych wycieczkach. Działania te miałyby rzekomo znajdować oparcie w obowiązujących przepisach prawa.

¹ Przepisy szeroko rozumianego prawa oświatowego posługują się terminami „oddział” i „klasa”. „Oddziały” obejmują uczniów tych samych roczników (potocznie mówi się np. o klasie I A, klasie I B etc., które są dwoma odrębnymi oddziałami), z kolei „klasy” odnoszą się do uczniów różnych roczników (klasa I, II, III etc.).

Poradnik, który oddajemy w Państwa ręce, odnosi się do przedstawionych wyżej problemów. W publikacji wskazujemy możliwości powierzania nauczycielom religii i wykonywania przez nich dodatkowych obowiązków związanych z pełnieniem funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a także przydzielania im dodatkowych godzin w ramach doraźnych zastępstw. Przedstawiamy również konsekwencje zamierzonego pomijania katechetów przy powierzaniu dodatkowych zadań nauczycielom, co skutkuje naruszeniem zasady równego traktowania w zatrudnieniu. W ostatniej części zwracamy uwagę na niezgodność wydanych w ciągu ostatnich miesięcy rozporządzeń minister edukacji dotyczących warunków i sposobu organizowania lekcji religii w szkołach z aktami wyższego rzędu, a także wskazujemy, jakie działania mogą podjąć nauczyciele, dyrektorzy szkół i organy prowadzące szkoły w celu usunięcia negatywnych dla nauczycieli religii oraz uczniów uczęszczających na religię skutków, jakie mogłyby wynikać ze stosowania nielegalnych rozporządzeń Ministra Edukacji.

dr Łukasz Bernaciński

Członek Zarządu Instytutu na rzecz
Kultury Prawnej Ordo Iuris

r. pr. Marek Puzio

Koordinatorka programu
„Chrońmy Dzieci! Szkoła i edukacja”

1. Możliwość powierzenia nauczycielowi religii funkcji wychowawcy klasy

Z § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szko-
łach (Dz. U. z 2020 r. poz. 983 ze zm., dalej: rozporządzenie z 14 kwietnia 1992 r.) wynika,
że nauczyciel religii wchodzi w skład rady pedagogicznej szkoły, jednak nie powierza
mu się pełnienia obowiązków wychowawcy klasy. Tego rodzaju ograniczenie tłuma-
czy się niekiedy potrzebą zapewnienia ciągłości i stabilności wychowawstwa w danym
oddziale (zob. stanowisko Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 lipca 2012 r. poniżej).

 GABINET MARSZAŁKA wpłyło dnia 18.07. nr 3473 - podpis <i>[signature]</i> MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ DKOW-WEPW/GP-0401-195/12 Warszawa, 2012-07-17 Szanowny Pan Bogdan Borsewicz Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej <i>Szanowny Panie Marszałku</i> odpowiadając na przesłane pismo BPS/043-15-568/12 z 12 lipca br. oświadczam, że zwołanie przez Pana Senatora Ryszarda Knaśkę podczas 15. posiedzenia Senatu RP w dniu 6 lipca 2012 r. w sprawie możliwości pełnienia funkcji wychowawcy klasy przez nauczyciela religii, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień: Omawiana kwestia regulują przepis § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.). Zostały one przyjęte w porozumieniu z przedstawicielami kościołów i związków wyznaniowych, które brały udział w pracach nad przywołanym rozporządzeniem. Zgodnie z obowiązującymi przepisami nauczyciel religii wchodzi w skład rady pedagogicznej, nie przyjmuje jednak obowiązków wychowawcy klasy. Zasada ta wynika ze szczególnego statusu nauczyciela religii, którego specyfiką jest m.in. podwójna podległość: nauczyciel religii jako pracownik podlega dyrektorowi szkoły, natomiast jako nauczyciel przedmiotu podlega władzom zwierzchnim kościoła lub związku wyznaniowego, od których otrzymał upoważnienie do nauczania religii (określonego wyznania) w szkole publicznej. Podstawą do zawarcia umowy z nauczycielem religii jest imienne skierowanie do pracy w danej szkole, wydane przez właściwe władze zwierzchnie kościoła lub związku wyznaniowego. Skierowanie wydane nauczycielowi religii może zostać cofnięte przez kościelne władze zwierzchnie, co jest równoważne z utratą uprawnień do nauczania religii w danej szkole (przepis § 5 ust. 2 przywołanego rozporządzenia). Konieczność uwzględnienia w przepisach ustawy Karła Nauczyciela, w kwestiach dotyczących sposobu nawiązywania i rozwiązywania	stosunku pracy z nauczycielem religii, możliwości cofnięcia skierowania w dowolnym czasie w trakcie trwania roku szkolnego - co oznacza ustanie stosunku pracy w danej szkole - w istotny sposób ogranicza możliwość powierzenia mu funkcji wychowawcy klasy. Nie oznacza jednak, że nauczyciel religii jest wyłączony z udziału w wypełnianiu przez szkołę jej funkcji wychowawczej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami wchodzi on w skład rady pedagogicznej szkoły, ma prawo do organizowania spotkań z rodzicami uczniów również poza wyznaczonymi przez szkołę zebraniami ogólnymi, może też na terenie szkoły prowadzić lub wspierać organizacje, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzenie i wzbogacenie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły (na mocy art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty - Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.). Zatem działania wychowawcze nauczyciela religii, choć nie są podejmowane w pracy z jedną, konkretną klasą w relacji „wychowawca – grupa klasowa”, wpisują się jednak w ogólny program wychowawczy szkoły. Przepis ograniczający przyjmowanie wychowawstwa klasy nie dotyczy tych osób, które ucząc religii są jednocześnie w danej szkole nauczycielami innych przedmiotów, zatrudnionymi na podstawie ogólnych przepisów ustawy Karła Nauczyciela. W ich przypadku ewentualne cofnięcie przez kościelne władze zwierzchnie uprawnień do nauczania religii w danej szkole nie oznacza ustania stosunku pracy w tej szkole, ani nie rzutuje na pozostały zakres obowiązków nauczycielskich. <i>2 wypracowania</i> <i>[signature]</i> MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ Tomasz Karłowicz SEKRETARZ STANU
---	--

Stanowisko Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 lipca 2012 r., DKOW-WEPW/GP-0401-195/12, <https://wk.diecezja.opole.pl/ima-ges/prawo/Katecheta-wychowawca-ministerstwo-edukacji.pdf>, dostęp: 5 lutego 2024 r.

Ponadto art. 96 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737 ze zm., dalej: Prawo oświatowe) stanowi, że „[w] celu zapewnienia ciągłości i skuteczności pracy wychowawczej nauczyciel wychowawca opiekuje się danym oddziałem w ciągu całego etapu edukacyjnego”.

Stosunek pracy nauczyciela religii różni się od stosunku pracy nauczyciela innego przedmiotu tym, że zgodnie z § 5 rozporządzenia z 14 kwietnia 1992 r. nauczyciel religii jest zatrudniany przez szkołę na podstawie pisemnego, imiennego skierowania do danej szkoły (*missio canonica*), wydawanego – w przypadku Kościoła katolickiego – przez właściwego biskupa diecezjalnego. W razie wygaśnięcia tego skierowania, z racji jego cofnięcia lub upływu terminu, na który zostało ono udzielone (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2018 r., sygn. II PK 183/17), stosunek pracy nauczyciela religii ulega rozwiązaniu z końcem miesiąca, w którym owo skierowanie do nauczania religii wygaśnięcie (por. art. 23 ust. 1 pkt 6 i ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, Dz. U. z 2024 r. poz. 986 ze zm., dalej: Karta Nauczyciela).

Istnieje zatem możliwość rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem religii – niezależnie od woli dyrektora szkoły – w sytuacji wygaśnięcia skierowania do nauczania religii w danej szkole. Odmienne kształtowałyby się natomiast sytuacja nauczyciela, który, oprócz religii, naucza innego przedmiotu. Cofnięcie *missio canonica* nie oznacza bowiem utraty uprawnień do nauczania innego przedmiotu. Z tego powodu stosunek pracy z nauczycielem religii, który nie jest jednocześnie nauczycielem innego przedmiotu, jawi się jako mniej stabilny niż stosunek pracy nauczycieli innych przedmiotów.

Nauczyciel religii będący zarazem nauczycielem innego przedmiotu w ramach zatrudnienia w danej szkole może pełnić funkcję wychowawcy. Cofnięcie takiemu nauczycielowi skierowania do nauczania religii nie będzie skutkowało rozwiązaniem stosunku pracy, który trwa w ramach nauczania innego przedmiotu niż religia.

Wykluczenie w obowiązującym rozporządzeniu z 1992 r. katechetów z możliwości pełnienia funkcji wychowawcy klasy należy uznać za dyskryminujące. Nie przekonuje argumentacja oparta o stabilność zatrudnienia. Wspomniane rozporządzenie uniemożliwia np. pełnienie tej funkcji przez katechetę w ramach rocznego zastępstwa w ostatniej klasie na danym etapie edukacyjnym (np. w klasie trzeciej albo ósmej). Z perspektywy dyrektywy zachowania ciągłości wychowawstwa w klasie indywidualnej ocenie powinny podlegać młode nauczycielki, co do których istnieje większe prawdopodobieństwo zajścia w ciążę, oraz nauczyciele w wieku przedemerytalnym, których stan zdrowia może wymuszać długotrwałe zwolnienie, lub ci, którzy spełniają już warunki przejścia na emeryturę. W ich przypadku jednak prawodawca nie wprowadza żadnych ograniczeń, pozostawiając swobodę decyzji dyrektorowi szkoły.

Podobnie za dyskryminujące należy uznać wyłączenie możliwości zajmowania stanowiska nauczyciela wychowawcy w świetlicach szkolnych osobie posiadającej kwalifikacje do nauczania religii, a nieposiadającej kwalifikacji do nauczania innego przedmiotu. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli² katecheta może być zatrudniony jako wychowawca w świetlicy szkolnej, jeśli posiada kwalifikacje do nauczania innego przedmiotu – choćby w danej szkole przedmiotu tego nie nauczał, co wywieść można z § 25 pkt 4 wspomnianego rozporządzenia.

Instytut Ordo Iuris przygotował projekt ustawy, regulujący warunki i sposób organizacji nauki religii. Jedną z proponowanych zmian zawartych w projekcie jest usunięcie zakazu pełnienia funkcji wychowawcy klasy przez katechetów będących wyłącznie nauczycielami religii. Swoje poparcie dla projektu ustawy można wyrazić na stronie internetowej:

www.takdlareligiowszkole.pl

Projekt stał się także przedmiotem obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, z którą można się zapoznać na stronie internetowej www.wartoscidlaprzyszlosci.pl

2 Rozporządzenie z dnia 14 września 2023 r. (Dz. U. poz. 2102).

TAK DLA LEKCJI RELIGII I ETYKI W SZKOLE!

Poprzyj projekt autorstwa Instytutu Ordo Iuris!

POPIERAM

2. Możliwość otrzymywania doraźnych zastępstw oraz pełnienia funkcji kierownika lub opiekuna wycieczek szkolnych

1. Regulacje prawne dotyczące zatrudniania katechetów i przydzielania im dodatkowych zadań

Zgodnie z § 5 ust. 4 rozporządzenia z dnia 14 kwietnia 1992 r. wobec nauczycieli religii, podobnie jak wobec nauczycieli innych przedmiotów, zasadniczo stosuje się przepisy Karty Nauczyciela³. Istnieją przy tym szczegółowe regulacje w zakresie zatrudniania dotyczące tylko nauczycieli religii. Przykładem takich regulacji jest § 5 ust. 1 rozporządzenia z dnia 14 kwietnia 1992 r., który uzależnia zatrudnienie nauczyciela religii w danej szkole od posiadania skierowania wydanego przez właściwe władze zwierzchnie kościołów i innych związków wyznaniowych czy też § 7 ust. 1 tego rozporządzenia, zgodnie z którym nauczyciel religii nie może przyjmować obowiązków wychowawcy klasy.

Kolejną szczegółową regulacją w zakresie zatrudniania nauczycieli religii katolickiej jest porozumienie pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii (dalej: Porozumienie). Porozumienie to, co warto zaznaczyć, warunkuje możliwość nauczania religii w szkołach od posiadania odpowiedniego przygotowania pedagogicznego, przez które należy rozumieć nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu psychologii, pedagogiki i katechetyki (jako dydaktyki szczegółowej), nauczanych w powiązaniu z teologią (jako kierunkiem/specjalnością kształcenia) w wymiarze nie mniejszym niż 270 godzin oraz pozytywnie ocenioną praktyką pedagogiczną w zakresie nauczania religii w wymiarze nie mniejszym niż 150 godzin. Powyższe warunki są analogiczne do tych przewidzianych dla przygotowania pedagogicznego

3 Zob. jednak 1 ust. 2 w zw. z art. 91b Karty Nauczyciela, z których wynika ograniczone zastosowanie przepisów Karty Nauczyciela m.in. do nauczycieli zatrudnionych w szkołach niepublicznych oraz szkołach publicznych prowadzonych przez osoby fizyczne oraz osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego, a także do nauczycieli zatrudnionych w wymiarze niższym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć.

w rozumieniu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. poz. 2102).

Wyjątek od konieczności posiadania udokumentowanego przygotowania pedagogicznego stanowią osoby wymienione w § 2 pkt 4 i § 3 pkt 4 Porozumienia. Z przepisów tych wynika, że kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela religii w liceach ogólnokształcących, technikach i branżowych szkołach II stopnia, z wyjątkiem specjalnych, posiadają alumni wyższego seminarium duchownego po ukończeniu piątego roku studiów, a kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela religii w szkołach podstawowych i branżowych szkołach I stopnia, z wyjątkiem specjalnych, posiadają alumni wyższego seminarium duchownego po ukończeniu czwartego roku jednolitych studiów magisterskich lub studenci kierunku teologia na uczelni prowadzonej przez Kościół katolicki albo uczelni publicznej prowadzącej kształcenie w zakresie teologii katolickiej po ukończeniu czwartego roku jednolitych studiów magisterskich.

Żaden przepis szczególny nie wyłącza natomiast stosowania wobec nauczycieli religii w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz. U. poz. 1055), zgodnie z którym „[d]yrektor szkoły wyznacza kierownika i opiekunów wycieczki spośród pracowników pedagogicznych szkoły”. A zatem **zgodnie z obowiązującym prawem nauczyciele religii w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych mogą być kierownikami i opiekunami wycieczek szkolnych. Zastosowanie wobec katechetów znajdują także przepisy art. 35 ust. 2a i 3 Karty Nauczyciela regulujące zasady przydzielania nauczycielom odpłatnych godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych w ramach doraźnych zastępstw.**

ART. 35 UST. 2A KARTY NAUCZYCIELA

Przez godzinę doraźnego zastępstwa rozumie się przydzieloną nauczycielowi godzinę zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych, której realizacja następuje w zastępstwie nieobecnego nauczyciela.

Wynagrodzenie za godziny doraźnych zastępstw wypłaca się według stawki osobistego zaszeregowania nauczyciela z uwzględnieniem dodatku za warunki pracy (art. 35 ust. 3 Karty Nauczyciela).

Do nauczycieli religii znajduje zastosowanie również art. 10 ust. 9 w zw. z ust. 7 Karty Nauczyciela, z których wynika, że jeżeli nie ma możliwości zatrudnienia osoby posiadającej wymagane kwalifikacje, to w sytuacji zaistnienia potrzeby wynikającej z organizacji nauczania lub zastępstwa nieobecnego nauczyciela, w tym w trakcie roku szkolnego, można, za zgodą organu sprawującego nadzór pedagogiczny, zatrudnić na czas określony nauczyciela, który nie posiada kwalifikacji wymaganych do zajmowania danego stanowiska.

2. Zasada równego traktowania w zatrudnieniu

Nauczyciele religii, tak jak nauczyciele innych przedmiotów, powinni mieć przyznawane zastępstwa zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami. Oznacza to, że nauczyciel w ramach zastępstwa zasadniczo nie powinien prowadzić zajęć z innego przedmiotu niż ten, do nauczania którego posiada stosowne kwalifikacje. Jeśli zatem nauczyciel religii otrzyma dodatkową godzinę w ramach doraźnego zastępstwa, nie powinien prowadzić lekcji matematyki, wyręczając w obowiązkach służbowych nieobecnego nauczyciela, podobnie jak matematyk nie powinien realizować podstawy programowej z języka polskiego. Nauczyciel religii zastępujący nauczyciela innego przedmiotu, do nauczania którego nie ma wymaganych kwalifikacji, może jednak poprowadzić na przykład zajęcia opiekuńcze lub wychowawcze (za dopuszczalną należy uznać sytuację, w której nauczyciel-zastępca będzie jedynie sprawował opiekę nad uczniami realizującymi zadanie otrzymane uprzednio od zastępowanego nauczyciela danego przedmiotu). Oczywiście nauczyciel religii w ramach zastępstwa może również przeprowadzić lekcję religii w sytuacji, w której wszyscy uczniowie obecni tego dnia na zajęciach uczęszczają na religię.

Katecheta w ramach zastępstwa może przeprowadzić lekcję religii w sytuacji, w której wszyscy uczniowie obecni tego dnia na zajęciach uczęszczają na religię.

Przeciwnie podejście, różnicujące sytuację nauczycieli religii w stosunku do sytuacji nauczycieli innych przedmiotów, prowadziłoby do naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu.

Przykładem naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu może być pominięcie nauczycieli religii przy powierzaniu doraźnych zastępstw w bibliotece szkolnej w sytuacji, gdy inni nauczyciele, którym przydzielane są takie doraźne zastępstwa, nie posiadają kwalifikacji do zajmowania stanowiska nauczyciela bibliotekarza.

ART. 91C UST. 1 KARTY NAUCZYCIELA

W zakresie spraw wynikających ze stosunku pracy, nieuregulowanych przepisami ustawy, mają zastosowanie przepisy Kodeksu pracy.

ART. 18(3A) § 1 KODEKSU PRACY

Pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony, zatrudnienie w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Nauczyciele religii powinni być traktowani na równi z nauczycielami innych przedmiotów przy przydzielaniu dodatkowych godzin w ramach doraźnych zastępstw lub przy powierzaniu funkcji opiekuńczych podczas szkolnych wycieczek oraz innego rodzaju wydarzeń organizowanych przez szkołę. Przeciwnie podejście prowadziłoby do naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu.

3. Uprawnienia nauczyciela religii w przypadku naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu

1. Możliwość dochodzenia odszkodowania przed sądem pracy

Naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu uprawnia do skorzystania z ochrony przewidzianej przepisami Kodeksu pracy⁴.

ART. 18(3D) KODEKSU PRACY

Osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalone na podstawie odrębnych przepisów.

W orzecznictwie wskazano, że odszkodowanie przewidziane w art. 18(3d) Kodeksu pracy powinno być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające oraz że może ono dotyczyć zarówno szkody majątkowej, jak i niemajątkowej, czyli krzywdy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2009 r., sygn. III PK 43/08). Odszkodowania tego nauczyciel może dochodzić przed sądem pracy, przy czym jako pozwanego należy oznaczyć szkołę lub zespół szkół, gdzie nauczyciel pozostaje zatrudniony. Sądem miejscowo właściwym do złożenia pozwu jest sąd, w którego obszarze praca jest, była lub miała być wykonywana, bądź też sąd właściwy według miejsca zamieszkania powoda (czyli

⁴ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 277 ze zm.).

nauczyciela) lub siedziby zakładu pracy (czyli placówki oświatowej zatrudniającej nauczyciela). Najczęściej pozew będzie składany do sądu rejonowego, a konkretnie do Wydziału Pracy w tymże sądzie. Dopiero w sytuacji, w której wartość roszczenia przekroczyłaby 100 tys. zł, właściwym do złożenia pozwu będzie sąd okręgowy.

Bez względu na wartość dochodzonego roszczenia do właściwości sądów rejonowych, jako sądów pierwszej instancji, należą sprawy z zakresu prawa pracy, jak np. sprawy o ustalenie istnienia stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy, a także sprawy dotyczące kar porządkowych i świadectwa pracy oraz roszczenia z tym związane (art. 461 § 1(1) Kodeksu postępowania cywilnego).

Nauczyciel religii, w stosunku do którego naruszono zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, może dochodzić od szkoły odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę.

2. Skarga do Państwowej Inspekcji Pracy

Naruszenie praw pracowniczych otwiera również możliwość poszukiwania ochrony w drodze skargi złożonej do okręgowego inspektoratu pracy lub oddziału okręgowego inspektoratu pracy właściwego ze względu na siedzibę pracodawcy.

Siedziba PIP przy ul. Barskiej 28/30 w Warszawie. Źródło: A. Grycuk, Wikipedia.org, https://pl.wikipedia.org/wiki/Państwowa_Inspekcja_Pracy#/media/Plik:Państwowa_Inspekcja_Pracy_2021.jpg, CC BY-SA 3.0 pl, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/deed.en>.

W razie stwierdzenia naruszenia przepisów prawa pracy organy Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) są uprawnione m.in. do nakazania pracodawcy wypłaty należnego wynagrodzenia za pracę lub innego świadczenia przysługującego pracownikowi. Taki nakaz przyjmuje formę decyzji administracyjnej i może być wydany wówczas, gdy prawo do świadczenia nie budzi wątpliwości (zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 20 czerwca 2024 r., sygn. II SA/Sz 200/24). Podlega on natychmiastowemu wykonaniu, co oznacza, że można dochodzić przyznanych w nim sum pieniężnych na drodze postępowania egzekucyjnego niezależnie od ewentualnego złożenia w sprawie środków odwoławczych przez zakład pracy (szkołę lub zespół szkół). Organy PIP mogą również skorzystać z niewładczego środka w postaci skierowania wystąpienia lub wydania polecenia w sprawie usunięcia naruszeń, a także wyciągnięcia konsekwencji w stosunku do osób winnych. Co istotne, dane personalne nauczyciela wnoszącego skargę nie są ujawniane w trakcie prowadzonych czynności kontrolnych, chyba że wyrazi on na to pisemną zgodę.

W razie naruszenia praw pracowniczych nauczyciel może złożyć skargę do Państwowej Inspekcji Pracy. Okręgowy Inspektor Pracy może wydać decyzję o wypłacie należnych świadczeń pieniężnych, gdy prawo do nich nie budzi wątpliwości. Może również wydać polecenie w sprawie usunięcia naruszeń oraz wyciągnięcia konsekwencji w stosunku do osób winnych.

3. Wniosek do kuratorium

Nauczyciel religii pomijany przy powierzaniu dodatkowych zadań wychowawczo-opiekuńczych może również zwrócić się z wnioskiem o interwencję do właściwego miejscowo kuratora oświaty.

Wśród kompetencji kuratora oświaty jako organu nadzoru pedagogicznego znajdują się m.in.: obserwowanie, analizowanie i ocenianie przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół, a także ocenianie stanu i warunków działalności szkół w tych obszarach. W wymienionym wyżej zakresie nadzorowi podlega w szczególności m.in. posiadanie przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji do prowadzenia przydzielonych im zajęć oraz zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

Źródło: H. Borawski, Commons.wikimedia.org, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Białystok_\(Rynek_Kościuszki_9\)_Kuratorium_Oświaty.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Białystok_(Rynek_Kościuszki_9)_Kuratorium_Oświaty.jpg), CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>, zdjęcie modyfikowane.

Wobec powyższego uznać należy, że do kompetencji kuratora zalicza się również dokonywanie oceny w kwestii przydzielania doraźnych zastępstw nauczycielom oraz zapewnianie opieki uczniom podczas wyjazdów organizowanych przez szkołę. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w tym zakresie, również poprzez nieuzasadnione, nierównomierne powierzanie nauczycielom obowiązków z tym związanych bądź pomijanie części z nich w tych zadaniach, nauczyciele wykonujący w kuratoriach oświaty czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego, mogą wydawać dyrektorom szkół zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności nadzorczych wraz z określonym terminem ich realizacji. Dyrektor szkoły lub placówki w terminie siedmiu dni od dnia otrzymania zaleceń może zgłosić wobec nich zastrzeżenia do właściwego miejscowo kuratora oświaty. Jest on również zobowiązany w terminie 30 dni od dnia otrzymania zaleceń, a w przypadku wniesienia zastrzeżeń – w terminie 30 dni od dnia otrzymania pisemnego zawiadomienia o ich nieuwzględnieniu powiadomić: 1) właściwego miejscowo kuratora oświaty o sposobie realizacji zaleceń; 2) organ prowadzący szkołę lub placówkę o otrzymanych zaleceniach oraz o sposobie ich realizacji (art. 55 ust. 4–6 Prawa oświatowego).

Nauczyciel religii pomijany przy powierzaniu dodatkowych zadań wychowawczo-opiekuńczych, np. w formie doraźnych zastępstw, może również zwrócić się z wnioskiem o interwencję do właściwego miejscowo kuratora oświaty.

4. Ochrona przysługująca nauczycielowi dochodzącemu roszczeń z tytułu naruszenia praw pracowniczych

Skorzystanie przez nauczyciela religii z uprawnień przysługujących mu z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie może być podstawą jakiegokolwiek niekorzystnego traktowania, a także nie może powodować dla niego jakichkolwiek negatywnych konsekwencji. Szczególnie nie może stanowić przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie stosunku pracy lub jego rozwiązanie bez wypowiedzenia przez pracodawcę, nie wpływa na awans zawodowy ani na ocenę pracy nauczyciela dokonywaną przez dyrektora szkoły w przypadkach określonych w Karcie Nauczyciela.

Analogiczna ochrona przysługuje pracownikowi (np. innemu nauczycielowi lub osobie zatrudnionej w szkole na innym stanowisku), który udzielił w jakiegokolwiek formie wsparcia nauczycielowi religii korzystającemu z uprawnień przysługujących mu z tytułu naruszenia przepisów prawa pracy, w tym zasady równego traktowania w zatrudnieniu.

ART. 18[3E] UST. 1 KODEKSU PRACY

Skorzystanie przez pracownika z uprawnień przysługujących mu z tytułu naruszenia przepisów prawa pracy, w tym zasady równego traktowania w zatrudnieniu, nie może być podstawą jakiegokolwiek niekorzystnego traktowania pracownika, a także nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji dla pracownika, zwłaszcza nie może stanowić przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie stosunku pracy lub jego rozwiązanie bez wypowiedzenia przez pracodawcę.

Naruszenie zakazu niekorzystnego traktowania pracownika z powodu skorzystania przez niego z uprawnień przysługujących mu z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, jak również naruszenie analogicznego zakazu wobec pracownika, który udzielił wsparcia pracownikowi, wobec którego naruszono zasadę równego traktowania, daje podstawę do dochodzenia dodatkowego odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów.

ART. 32 KONSTYTUCJI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

- 1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.**
- 2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.**

4. Organizacja lekcji religii w okresie obowiązywania rozporządzeń wydanych z naruszeniem prawa

1. Działania prowadzące do ograniczenia nauczania religii w szkołach

W lipcu 2024 r. oraz styczniu 2025 r. minister edukacji Barbara Nowacka wydała rozporządzenia zmieniające warunki i sposób organizowania nauczania religii w publicznych przedszkolach i szkołach. Rozporządzenie z dnia 26 lipca 2024 r.⁵ zakłada możliwość (ale nie obowiązek) tworzenia od 1 września 2024 r. grup międzyoddziałowych i międzyklasowych (tj. złożonych z uczniów różnych roczników) również w sytuacji, gdy w danej klasie lub w danym oddziale zgłosiło się na naukę religii co najmniej siedmioro uczniów. Dotychczasowe przepisy, obowiązujące od 1992 r., wykluczały taką możliwość: jeśli w oddziale na religię uczęszczało przynajmniej siedmioro uczniów, nie można było ich łączyć z uczniami z innych klas i oddziałów.

Barbara Nowacka. Źródło: Gov.pl, Wikipedia.org, https://pl.wikipedia.org/wiki/Barbara_Nowacka#/media/Plik:Min_Barbara_Nowacka.jpg, CC BY 3.0 pl, <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/deed.en>.

Z kolei w rozporządzeniu z dnia 17 stycznia 2025 r.⁶ minister edukacji przewidziała ograniczenie liczby lekcji religii do jednej godziny tygodniowo oraz narzucenie dyrektorom szkół obowiązku umieszczania religii przed obowiązkowymi zajęciami edukacyjnymi w danym dniu lub po zakończeniu tych zajęć⁷. Wyjątek od umieszczania lekcji

5 Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 26 lipca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. poz. 1158).

6 Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 17 stycznia 2025 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. poz. 66).

7 Na temat dyskryminującego charakteru oraz naruszającego zasadę bezstronności światopoglądowej władz publicznych umieszczania lekcji religii na początku lub końcu zajęć ze względu na ich wyznaniowych charakter zob.: Ł. Bernaciński, *Analiza prawna dotycząca obecności religii w szkole – komentarz do wniosku radnej m. st. Warszawy Agaty Diduszek-Zyglewskiej o udzielenie informacji publicznej przez dyrektorów warszawskich szkół*, 17 października

religii na początku albo na końcu dnia ma stanowić sytuacja, gdy w nauce religii lub etyki, według stanu na dzień 15 września danego roku szkolnego, uczestniczą wszyscy uczniowie danego oddziału. Co jednak istotne, wyjątek ten można zastosować jedynie w szkołach podstawowych. Zatem zgodnie ze wskazanym rozporządzeniem nawet w sytuacji, w której na religię w danej klasie szkoły średniej zapisali się wszyscy uczniowie, religia i tak musi być usytuowana przed rozpoczęciem obowiązkowych zajęć edukacyjnych lub po ich zakończeniu (być pierwszą lub ostatnią lekcją w danym dniu), pomimo że żaden uczeń nie miałby „okienka”, jeżeli religia byłaby uwzględniona w planie pomiędzy innymi lekcjami.

Jedynym pozytywnym rozporządzenia z dnia 17 stycznia 2025 r. jest wykluczenie tworzenia grup międzyklasowych w klasach I–III, jeśli w klasie na naukę religii zgłosiło się co najmniej siedmioro uczniów.

Do tej pory wymiar lekcji religii mógł być zmniejszony jedynie za zgodą biskupa diecezjalnego Kościoła katolickiego albo władz zwierzchnich pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych. Rozporządzenie Ministra Edukacji nie tylko ogranicza wymiar nauczania religii do jednej godziny tygodniowo, ale pozbawia biskupów diecezjalnych

Kościoła katolickiego oraz władze zwierzchnie pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych ich kompetencji w tym zakresie.

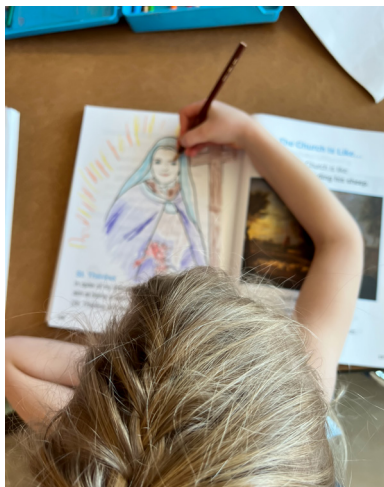
Grupą pokrzywdzoną przez zmiany wprowadzone powyższym rozporządzeniem będą nauczyciele religii, bowiem regulacja może doprowadzić do utraty zatrudnienia nawet przez kilkanaście tysięcy katechetów. W dodatku tak negatywne konsekwencje dla znacznej grupy osób zostają wprowadzone w akcie niższego niż ustawa rządu, który nie podlega rozbudowanemu mechanizmowi wprowadzania zmian legislacyjnych charakterystycznemu dla nowelizacji ustawowych. Rozporządzenie nie wymaga zgody większości reprezentantów narodu zasiadających w parlamencie, a pośrednio może również zostać wprowadzone bez względu na jakąkolwiek opinię społeczną⁸.

Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 22 marca 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 438) minister Nowacka od 1 września 2024 r.

2019 r., <https://ordoiuris.pl/wolnosc-religii-w-szkole/analiza-prawna-dotyczaca-obecnosci-religii-w-szkole-komentarz-do-wniosku>, dostęp: 11 marca 2025 r.

8 Por. Ł. Bernaciński, *Opinia prawna w przedmiocie zgodności z prawem rozporządzenia Ministra Edukacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* (wersja z dnia 30 września 2024 r.), „Kultura Prawna” 2024, nr 7, <https://thelegalculture.com/legal/article/view/136/171>, dostęp: 11 marca 2025 r.

uniemożliwiła wliczanie do średniej oceny z religii lub etyki. Tymczasem, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 2 grudnia 2009 r., sygn. U 10/07, „wolność religii obejmuje, między innymi, jej nauczanie (art. 53 ust. 2). Państwo winno więc zapewnić jej nauczanie, także w publicznych placówkach oświatowych, na zasadach dobrowolności. Konsekwencją umieszczenia religii w programach kształcenia jest potrzeba jej równoprawnego traktowania, także w zakresie oceniania czy wyróżniania”.

Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego świadczy o tym, że obecne kierownictwo MEN, nie zważając na Konstytucję RP i obowiązujące w Polsce prawo, w sposób konsekwentny i zaplanowany zmierza do daleko idącego ograniczenia nauczania religii w szkołach poprzez utrudnianie realizacji podstawy programowej, zniechęcanie do uczęszczania na religię, a także zmniejszenie wymiaru godzin lekcji religii w szkołach. Działania te godzą nie tylko w uczniów uczęszczających na religię, ale także w ich rodziców, słusznie oczekujących zapewnienia przez system oświaty nauczania religii w szkołach na odpowiednim poziomie i w sposób dostosowany do wieku i rozwoju psychofizycznego uczniów. W sposób oczywisty pogorszy się także sytuacja nauczycieli religii w związku z redukcją ich zatrudnienia.

Wolność religii obejmuje także jej nauczanie w publicznych placówkach oświatowych. Konsekwencją umieszczenia religii w programach kształcenia jest potrzeba jej równoprawnego traktowania, także w zakresie oceniania czy wyróżniania na świadectwie.

2. Brak wymaganego prawem porozumienia ze stroną kościelną

Wymienione wyżej rozporządzenia minister Nowackiej z lipca 2024 r. i stycznia 2025 r. zostały wydane bez wymaganego prawem porozumienia z przedstawicielami kościołów i innych związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750 ze zm.). Skutkiem tego każde z nich jest niezgodne z:

- art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- warunkami wydawania rozporządzeń (art. 92 ust. 1 Konstytucji RP),
- konstytucyjną zasadą autonomii i niezależności wspólnot religijnych i państwa, każdego w swoim zakresie (art. 25 ust. 3 Konstytucji RP),
- zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP),
- zasadą działania władz publicznych na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP) ⁹.

W odniesieniu do rozporządzenia z 26 lipca 2024 r. niezgodność ta została potwierdzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 2024 r., sygn. U 10/24¹⁰. Choć obecny Prezes Rady Ministrów, wbrew art. 190 ust. 2 Konstytucji RP, nie ogłasza orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w stosownym do tego organie promulgacyjnym, to jak wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 grudnia 2015 r., sygn. K 35/15, mimo braku takiej publikacji orzeczenie Trybunału stwierdzające niezgodność danej normy z ustawą zasadniczą prowadzi do obalenia konstytucyjności badanej normy w momencie jego ogłoszenia na sali rozpraw. Od tego bowiem momentu orzeczenie TK jest ostateczne i ma moc powszechnie obowiązującą (art. 190 ust. 1 Konstytucji RP).

Zgodnie z art. 191 Konstytucji RP z wnioskiem o zbadanie zgodności rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 22 marca 2024 r. z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi (*vide* Konkordat) i ustawami mogą wystąpić m.in.: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich. Z wnioskiem takim, w zakresie spraw objętych ich działaniem, wystąpić mogą również organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, a także kościoły i inne związki wyznaniowe.

3. Prawo do edukacji dostosowanej do wieku i możliwości psychofizycznych

Za niedopuszczalne należy uznać tworzenie grup międzyoddziałowych lub międzyklasowych na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 26 lipca

⁹ Zob. szerzej: Ł. Bernaciński, *Wydanie przez Ministra Edukacji rozporządzenia dotyczącego organizacji religii w szkole bez wymaganej zgody kościołów i innych związków wyznaniowych* [w:] *Rok dewastacji państwa prawa. Najważniejsze naruszenia praworządności i zasad demokracji przez rząd Donalda Tuska*, red. Ł. Bernaciński, Warszawa 2024, s. 77.

¹⁰ Zob. treść wyroku na stronie internetowej <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/nauka-religii-w-publicznych-przedszkolach-i-szkolach-4>, dostęp: 11 kwietnia 2025 r.

2024 r. Połączenie dwóch klas lub oddziałów w sytuacji, w której przynajmniej w jednej z nich na naukę religii zgłosiło się co najmniej siedmioro uczniów byłoby ewidentnym działaniem poza granicami prawa. Należy jednak pamiętać, że nawet sytuacja, w której w łączonych klasach lub oddziałach na religię zgłosiło się mniej niż siedmioro uczniów, wcale nie oznacza posiadania przez dyrektora zupełnej swobody w tworzeniu łączonych grup. Zgodnie z art. 1 pkt. 1 i 5 Prawa oświatowego system oświaty zapewnia dzieciom i młodzieży prawo do wychowania i opieki odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju, a także dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów. Tworzenie grup międzyklasowych, czyli takich, które są złożone z uczniów w różnym wieku, narusza wymienione normy rangi ustawowej (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 stycznia 2021 r., sygn. III OSK 2907/21).

Łączenie na lekcji religii dwóch klas lub oddziałów w sytuacji, w której przynajmniej w jednej z nich na naukę religii zgłosiło się co najmniej siedmioro uczniów, jest działaniem poza granicami prawa.

Należy uwzględnić także treść art. 96 ust. 4 Prawa oświatowego, z którego wynika, że tworzenie grup międzyklasowych, czyli klas łączonych, dopuszczalne jest jedynie w wyjątkowych sytuacjach spowodowanych szczególnie trudnymi warunkami demograficznymi lub geograficznymi, które nie wynikają np. ze względów finansowych czy też z chęci ułożenia bardziej elastycznego planu lekcji. Dodatkowo tworzenie takich grup nie jest dopuszczalne w szkołach ponadpodstawowych¹¹.

11 Por. M. Olszówka, *Organizowanie lekcji religii w grupie międzyklasowej. Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 stycznia 2021 r., III OSK 2907/21*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2025, <https://doi.org/10.31743/spw.17878>.

Wątpliwości w świetle art. 111 pkt. 9 Prawa oświatowego może budzić także możliwość określania przez Ministra Edukacji szczegółowych warunków i trybu tworzenia klas łączonych oraz szczegółowych warunków organizacji nauczania w tych klasach w odniesieniu do zajęć dobrowolnych. Zgodnie z art. 111 pkt 9 Prawa oświatowego minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa w drodze rozporządzenia „szczegółowe warunki i tryb tworzenia klas łączonych oraz szczegółowe warunki organizacji nauczania w tych klasach, z uwzględnieniem danego etapu edukacyjnego, obowiązkowych zajęć edukacyjnych prowadzonych oddzielnie oraz organizacji nauczania części zajęć edukacyjnych w klasach łączonych”. Jako że przywołane upoważnienie ustawowe nie zostało ujęte jednoznacznie, uznać należy, że dotyczy ono jedynie obowiązkowych zajęć edukacyjnych, do których nie należą lekcje religii¹².

4. Zapewnienie finansowania dodatkowej godziny religii przez organ prowadzący szkołę

Rozporządzenie ograniczające liczbę godzin nauczania religii w szkole do jednej tygodniowo zostało przyjęte bez wymaganego prawem porozumienia Ministra Edukacji ze stroną kościelną, co skutkuje jego niezgodnością z przepisami rangi ustawowej i konstytucyjnej. Brak zapewnienia w szkole odpowiedniej liczby godzin na realizację podstawy programowej katechezy prowadzi do naruszenia konstytucyjnej wolności nauczania religii oraz prawa rodziców do wychowania i nauczania religijnego i moralnego dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem. Organ prowadzący szkołę, chcąc zniwelować skutki niekonstytucyjnych regulacji, może zapewnić finansowanie dodatkowej godziny zajęć katechetycznych. Podstawy prawnej do zorganizowania dodatkowych zajęć poszukiwać można w art. 109 ust. 1 pkt 2 lit. b, pkt 6 i ust. 4 Prawa oświatowego oraz § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 781).

Decyzję o stworzeniu w szkołach warunków do wprowadzenia nauczania religii w wymiarze dwóch godzin tygodniowo, przy zapewnieniu pełnego wsparcia finansowego, podjął Zarząd Powiatu w Przysusze w województwie mazowieckim¹³.

12 Tamże.

13 Zob. Stanowisko Zarządu Powiatu w Przysusze w sprawie organizacji nauki w roku szkolnym 2025/2026 w szkołach prowadzonych przez powiat przysuski, http://www.przysucha.pl/asp/pl_start.asp?typ=13&menu=4&dzialy=4&artykul=3946&akcja=artykul, dostęp: 11 kwietnia 2025 r.

Niezgodność z prawem rozporządzenia ograniczającego liczbę godzin lekcji religii w szkołach, a co za tym idzie ograniczającego jej finansowanie do jednej godziny tygodniowo, może stwarzać organowi prowadzącemu szkołę, który zdecyduje się sfinansować brakującą godzinę nauczania religii (niejako w zastępstwie państwa), podstawy do dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa.

Przykładem skutecznego dochodzenia roszczeń w analogicznym stanie faktycznym jest sprawa o odszkodowanie wszczęta przez Gminę Ozimek w województwie opolskim, która pozwała Skarb Państwa w związku z ograniczeniem w 2022 r. finansowania nauki języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej. Rozpoznający sprawę w pierwszej instancji sąd okręgowy stwierdził, że tego rodzaju ograniczenie nastąpiło z naruszeniem przepisów prawa. Ponieważ gmina z własnych środków sfinansowała dodatkowe godziny języka niemieckiego, sąd zasądził na jej rzecz kwotę 625 tys. zł od Skarbu Państwa¹⁴.

5. Możliwość niezatwierdzenia arkusza organizacji szkoły

Arkusze organizacji szkoły jest dokumentem, który określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym. Zawiera on m.in. liczbę pracowników szkoły oraz ogólną liczbę godzin zajęć edukacyjnych finansowanych ze środków przydzielonych szkole przez organ prowadzący. Na podstawie zatwierdzonego arkusza organizacji szkoły dyrektor ustala tygodniowy rozkład zajęć. Arkusz

¹⁴ Radio Opole, *Ozimek wygrywa ponad 600 tys. zł na lekcje niemieckiego. Poseł Kowalski zdania nie zmienia*, <https://radio.opole.pl/100,910545,ozimek-wygrywa-ponad-600-tys-zl-na-lekcje-niemie>, dostęp: 11 kwietnia 2025 r. Na dzień 22 kwietnia 2025 r. orzeczenie nie jest prawomocne.

organizacji szkoły przekazywany jest przez dyrektora organowi prowadzącemu szkołę nie później niż do dnia 21 kwietnia danego roku. Organ prowadzący, po uzyskaniu opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny, zatwierdza arkusz organizacji szkoły lub przedszkola w terminie do dnia 29 maja danego roku. Może on także odmówić zatwierdzenia arkusza organizacji szkoły, np. w sytuacji zamiaru utworzenia przez dyrektora szkoły łączonej grupy międzyklasowej w ramach organizacji lekcji religii w oparciu o niezgodne z ustawą i Konstytucją przepisy rozporządzeń Ministra Edukacji. W razie niezatwierdzenia arkusza organizacyjnego obowiązkiem dyrektora szkoły jest sporządzenie nowego arkusza organizacyjnego, który będzie akceptowalny przez organ prowadzący (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 18 kwietnia 2023 r., III OSK 7392/21).

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 lutego 2021 r. (III OSK 3299/21) stanowi, iż „[w] piśmiennictwie podkreśla się, że jeśli organ prowadzący nie zatwierdzi arkusza organizacyjnego szkoły, [...] to oznacza, że szkoła nie ma podstaw finansowych i prawnych do funkcjonowania i nie jest możliwe, aby istniała i działała. Konieczne jest osiągnięcie kompromisowego porozumienia w sprawie arkusza organizacji szkoły, którego wymaga interes obu zainteresowanych stron. Dyrektor szkoły i organ prowadzący muszą wynegocjować warunki, na których możliwe jest zatwierdzenie arkusza organizacyjnego szkoły, a jeżeli nie osiągną kompromisu, możliwa jest ingerencja właściwego kuratora oświaty (por. M. Pilich. Komentarz do ustawy – Prawo oświatowe, WPK 2018)”.

6. Podmioty uprawnione do działania w przypadku naruszenia prawa w zakresie organizowania lekcji religii

Naruszenie prawa w zakresie warunków i sposobu organizowania lekcji religii może być zgłoszone do organu prowadzącego szkołę m.in. przez nauczyciela religii, rodziców uczniów uczęszczających na religię (działających indywidualnie bądź w grupie) lub poprzez organ szkoły, jakim jest rada rodziców. Podkreślić tu warto ustawowe umocowanie rady rodziców, wynikające z art. 84 ust. 1 Prawa oświatowego, do występowania do dyrektora szkoły, organu prowadzącego szkołę (np. jednostki samorządu terytorialnego) czy też właściwego miejscowo kuratora oświaty z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły.

Nauczyciele religii, w celu zmotywowania rodziców do takiego działania lub przynajmniej by zwrócić im uwagę na problem związany z organizacją nauczania religii, mogą skorzystać ze swojego uprawnienia przewidzianego w § 7 ust. 2 rozporządzenia z dnia 14 kwietnia 1992 r., zgodnie z którym „[n]auczyciel religii ma prawo do organizowania spotkań

z rodzicami swoich uczniów również poza wyznaczonymi przez szkołę lub przedszkole zebraniami ogólnymi, wcześniej ustalając z dyrektorem szkoły lub przedszkola termin i miejsce planowanego spotkania”.

W zgłoszeniu naruszenia prawa w zakresie warunków i sposobu organizowania lekcji religii organowi prowadzącemu szkołę należy dodatkowo zawnieść o przywrócenie zgodnej z prawem organizacji nauczania religii, która pomijałaby niekonstytucyjne regulacje. Swoje stanowisko może również przedstawić radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi działający w szkole samorząd uczniowski.

W razie odmowy lub niepodjęcia żadnych działań przez organ prowadzący, po wyczerpaniu ewentualnej ścieżki odwoławczej, o której strona powinna być pouczona, istnieje możliwość wniesienia skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Podstawą prawną dokonania kontroli czynności organu prowadzącego szkołę przez sąd administracyjny może być art. 3 § 2 pkt 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2024 r. poz. 935 ze zm.).

W orzecznictwie znaleźć można przykłady skutecznie wnoszonych skarg na czynności jednostek samorządu terytorialnego jako organów prowadzących szkołę. Skargi te dotyczyły niedostatecznej liczby godzin przyznanych na nauczanie religii ze względu na organizację nauczania w grupach międzyklasowych lub międzyszkolnych. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 27 marca 2019 r., I OSK 1959/18 zwrócił uwagę na różnicę pomiędzy sposobem organizacji lekcji religii, którego dotyczy § 2 rozporządzenia z dnia 14 kwietnia 1992 r. stanowiący o możliwości tworzenia grup międzyklasowych, a wymiarem godzin nauczania religii określonym w § 8 tego

rozporządzenia. Z uzasadnienia wyroku NSA wynika, że wymiar godzin lekcji religii wynoszący dwie godziny tygodniowo powinien być ustalany w odniesieniu do klas, a nie etapów edukacyjnych czy grup międzyklasowych. Może być on zmniejszony jedynie za zgodą biskupa diecezjalnego Kościoła katolickiego albo władz zwierzchnich pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych. Jeśli takiej zgody nie ma, organ prowadzący szkołę powinien zapewnić finansowanie nauczania religii w wymiarze dwóch godzin tygodniowo w odniesieniu do klasy.

W praktyce zarówno nauczyciele religii, jak również rodzice uczniów posyłających swoje dzieci na religię mogą w każdym czasie występować do organów prowadzących szkołę z wnioskami o zapewnienie odpowiedniego wymiaru nauczania religii. Można o to występować z pominięciem rozporządzenia Ministra Edukacji przyjętego w sposób wadliwy (vide argumentacja zawarta w wyroku TK z dnia 27 listopada 2024 r., sygn. U 10/24), a także ograniczającego nauczanie religii do jednej godziny tygodniowo. Warto zaznaczyć, że sądy w Polsce nie są związane rozporządzeniami, co oznacza, że przed każdym sądem można skutecznie podważyć rozporządzenie, które jest niezgodne z Konstytucją i ustawami lub też zostało przyjęte z naruszeniem prawa, jak to miało miejsce w przypadku rozporządzeń minister Nowackiej dotyczących nauczania religii z 26 lipca 2024 r. i 17 stycznia 2025 r.

Przy wnoszeniu skargi do WSA pamiętać należy o trzydziestodniowym terminie na jej wniesienie, liczonym od dnia, w którym skarżący dowiedział się o wydaniu danego aktu lub podjęciu innej czynności. W przypadku wniesienia skargi w późniejszym terminie sąd może jednak uznać, że uchybienie w dotrzymaniu terminu nastąpiło bez winy skarżącego i rozpoznać skargę. Sytuacja taka może mieć miejsce np. w razie niedopełnienia obowiązku informacyjnego ze strony wójta/burmistrza/prezydenta miasta odnośnie do rodzaju pisma i możliwości jego zaskarżenia, o którym to obowiązku mowa w art. 9 Kodeksu postępowania administracyjnego.

5. Uprawnienia katechetów w razie rozwiązania stosunku pracy z powodu zmniejszenia wymiaru nauczania religii

1. Prawo do odprawy

Konsekwencją ograniczenia liczby lekcji religii o połowę, czyli do jednej godziny tygodniowo, będzie redukcja wymiaru zatrudnienia nauczycieli religii bądź rozwiązanie z nimi stosunku pracy. Art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela stanowi podstawę do rozwiązywania stosunku pracy z nauczycielem m.in. w sytuacji zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmiany planu nauczania uniemożliwiającej dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć.

Należy pamiętać, że w takim wypadku zwalnianemu nauczycielowi **przysługuje odprawa**. Jej wysokość oraz podstawa prawna do jej wypłacenia uzależnione są od rodzaju zatrudnienia nauczyciela, tj. od tego, czy jest on zatrudniony na podstawie mianowania, czy na podstawie umowy o pracę.

A) Zatrudnienie na podstawie mianowania

Nauczyciel zatrudniony na podstawie mianowania ma prawo do odprawy pieniężnej na podstawie art. 20 ust. 2 Karty Nauczyciela, która to odprawa wynosi równowartość sześciomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego danego pracownika. Wysokość tej odprawy nie jest uzależniona od stażu pracy nauczyciela w szkole.

Art. 20 ust. 2 Karty Nauczyciela dotyczy nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin (nawiązuje on do art. 20 ust. 1, w którym mowa jest o zmianach uniemożliwiających dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć). Nauczyciele, których podstawą stosunku pracy jest mianowanie, powinni być zatrudniani w takim właśnie (pełnym) wymiarze godzin, co wynika z art. 10 ust. 5

pkt 6 Karty Nauczyciela. Wyjątek od tej zasady przewidziany został w art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym nauczyciel zatrudniony na podstawie mianowania może wyrazić zgodę na ograniczenie mu wymiaru zatrudnienia maksymalnie do połowy pensum w związku z brakiem możliwości zatrudniania go w pełnym wymiarze zajęć z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela oraz przy braku warunków do uzupełnienia jego tygodniowego wymiaru zajęć w innej szkole. Jeśli następnie w przypadku takiego nauczyciela doszłoby ostatecznie do rozwiązania stosunku pracy z przyczyn organizacyjnych leżących po stronie pracodawcy (określonych w art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela), to nauczycielowi przysługuje odprawa, mimo iż był zatrudniony w niepełnym wymiarze godzin. Podstawę ustalenia odprawy stanowi jednak wówczas wynagrodzenie zasadnicze ustalone z uwzględnieniem wymiaru zajęć obowiązkowych nauczyciela z miesiąca przypadającego przed miesiącem, w którym ograniczono nauczycielowi wymiar zatrudnienia w trybie art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela.

B) Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę

Nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze godzin na podstawie umowy o pracę przysługują świadczenia określone w przepisach o zwolnieniach grupowych¹⁵ – i to niezależnie od tego, czy szkoła zatrudnia co najmniej 20 pracowników, czy mniejszą ich liczbę. Art. 20 ust. 2 Karty Nauczyciela odsyła bowiem do przepisów ustawy o zwolnieniach grupowych jedynie w zakresie sposobu określania wysokości odprawy (ale już nie w zakresie warunku zatrudniania przez pracodawcę co najmniej 20 pracowników), pozostając zarazem podstawą uzyskania odprawy co do zasady. Z kolei do nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na część etatu stosuje się w przypadku świadczeń określonych w przepisach o zwolnieniach grupowych wymóg zatrudniania przez pracodawcę co najmniej 20 pracowników.

Ustawa o zwolnieniach grupowych uzależnia wysokość odprawy od okresu zatrudnienia nauczyciela w danej szkole, przy czym łączna jej kwota stanowi równowartość:

1. **jednomiesięcznego wynagrodzenia** – jeżeli pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy krócej niż dwa lata;

15 Mowa o ustawie z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz. U. z 2024 r. poz. 61).

2. **dwumiesięcznego wynagrodzenia** – jeżeli pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy od dwóch do ośmiu lat;
3. **trzymiesięcznego wynagrodzenia** – jeżeli pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy ponad osiem lat.

Zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy o zwolnieniach grupowych wysokość tej odprawy ustala się według zasad obowiązujących przy obliczaniu ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy. Wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy nauczycieli uwzględnia obok wynagrodzenia zasadniczego m.in. dodatki: za wysługę lat, motywacyjny, funkcyjny oraz za warunki pracy, czy też wynagrodzenie za godziny nadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw¹⁶.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r. (I PK 54/08), nauczycielowi przechodzącemu na emeryturę lub rentę, z którym rozwiązano stosunek pracy w związku ze zmianami organizacyjnymi lub zmianami planu nauczania, przysługują dwie odprawy. Pierwsza należy się mu na podstawie art. 20 ust. 2 Karty Nauczyciela i jest w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia za pracę. Drugą otrzymuje na podstawie art. 87 ust. 1 lub ust. 2 w wysokości dwu- lub trzymiesięcznego ostatnio pobieranego wynagrodzenia. Karta Nauczyciela nie zawiera bowiem przepisu wyłączającego możliwość otrzymania obu tych odpraw.

2. Przejście w stan nieczynny zamiast rozwiązania stosunku pracy

Rozwiązanie stosunku pracy z nauczycielem z przyczyn organizacyjnych lub z powodu zmian planu nauczania następuje z końcem roku szkolnego po uprzednim trzymiesięcznym wypowiedzeniu. W sytuacji jednak, w której przyczyną rozwiązania stosunku pracy jest:

- a. częściowa (ale nie całkowita) likwidacja szkoły albo
- b. zmiana organizacyjna powodująca zmniejszenie liczby oddziałów w szkole czy
- c. zmiana planu nauczania uniemożliwiająca dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć,

nauczyciel może, w terminie do 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy, złożyć pisemny wniosek o przeniesienie go w stan nieczynny, który trwa sześć miesięcy. Wówczas wypowiedzenie to staje się bezskuteczne, a stosunek pracy z nauczycielem trwa nadal, wygasając po upływie okresu pozostawania w stanie nieczynnym.

¹⁶ Zob. § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania wynagrodzenia oraz ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1455).

„Dyrektor szkoły ma obowiązek poinformować nauczyciela o możliwości złożenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny” – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2014 r., sygn. I PK 169/13.

Jeżeli przyczyną rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem są zmiany organizacyjne powodujące zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmiany planu nauczania uniemożliwiające dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć, nauczyciel może, w terminie do 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy, złożyć pisemny wniosek o przeniesienie go w stan nieczynny.

Zmianą organizacyjną powodującą zmniejszenie liczby oddziałów w szkole, która skutkować będzie zarazem zmianami planu nauczania uniemożliwiającymi dalsze zatrudnianie nauczyciela religii w pełnym wymiarze zajęć, może być zarówno zorganizowanie nauki religii w grupach międzyoddziałowych lub międzyklasowych, jak również zmniejszenie tygodniowego wymiaru godzin nauczania religii.

Nauczyciel przeniesiony w stan nieczynny, do czasu wygaśnięcia stosunku pracy, zachowuje prawo do comiesięcznego (w przeciwieństwie do otrzymywanej jednorazowo i w pełnej wysokości odprawy pieniężnej) wynagrodzenia zasadniczego oraz prawo do innych świadczeń pracowniczych, w tym do tzw. dodatku wiejskiego przysługującego nauczycielom zatrudnionym na terenie wsi lub w mieście liczącym do 5000 mieszkańców. Zachowanie prawa do innych świadczeń pracowniczych oznacza, że np. w okresie przebywania w stanie nieczynnym nauczyciel może nabyć prawo do nagrody jubileuszowej, jeżeli w tym czasie osiągnie staż pracy uprawniający do tej nagrody.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 września 2001 r. (I PKN 631/00) wskazał, że sześciomiesięczny termin pozostawania w stanie nieczynnym rozpoczyna się najwcześniej od momentu, w którym oświadczenie dyrektora szkoły o przeniesieniu w stan nieczynny dotarło do nauczyciela (art. 61 KC) – chyba że w oświadczeniu dyrektora ustalono późniejszą datę rozpoczęcia okresu stanu nieczynnego. Dyrektor może wskazać, że sześciomiesięczny okres pozostawania nauczyciela w stanie nieczynnym rozpocznie się przykładowo wraz z początkiem września i wówczas będzie on trwał do końca lutego następnego roku.

Dyrektor szkoły w razie powstania możliwości podjęcia przez nauczyciela pracy w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony lub na okres, na który została zawarta umowa, ma obowiązek przywrócenia do pracy w pierwszej kolejności nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym. Chodzi o pracę w tej samej szkole, na tym samym lub innym

stanowisku, pod warunkiem posiadania przez nauczyciela wymaganych kwalifikacji. Należy jednak zaznaczyć, że odmowa podjęcia pracy przez nauczyciela powoduje wygaśnięcie stosunku pracy z dniem odmowy. W takiej sytuacji nauczyciel utraciłby prawo do wynagrodzenia z tytułu pozostawania w stanie nieczynnym za pozostały okres.

Dyrektor szkoły w razie powstania możliwości podjęcia przez nauczyciela pracy w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony lub na okres, na który została zawarta umowa, ma obowiązek przywrócenia do pracy w pierwszej kolejności nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym.

Karta Nauczyciela w art. 20 ust. 8 przewiduje jednocześnie, że w wypadkach podyktowanych koniecznością realizacji programu nauczania w tej samej lub w innej szkole nauczyciel pozostający w stanie nieczynnym może, na swój wniosek lub na wniosek dyrektora szkoły, podjąć pracę zgodnie z wymaganymi kwalifikacjami w niepełnym lub w pełnym wymiarze zajęć, jednak na okres nie dłuższy niż okres stanu nieczynnego. Z tytułu wykonywania pracy nauczycielowi przysługuje odpowiednie do wymiaru zajęć wynagrodzenie, niezależnie od pobieranego wynagrodzenia z tytułu pozostawania w stanie nieczynnym.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że ograniczenie dotyczące okresu trwania dodatkowej umowy (nie dłużej niż czas trwania stanu nieczynnego) odnosi się wyłącznie do stosunku pracy nawiązanego w tej samej szkole, w której nauczyciel został przeniesiony w stan nieczynny. Natomiast stosunek pracy trwający dłużej niż stan nieczynny może być nawiązany w innej szkole lub poza oświatą¹⁷. Nauczyciel pozostający w stanie nieczynnym może podjąć dodatkową pracę, zachowując prawo do wynagrodzenia z tytułu pozostawania w stanie nieczynnym.

17 K. Lisowski, komentarz do art. 20 [w:] K. Lisowski, K. Stradomski, *Karta Nauczyciela. Komentarz*, Warszawa 2022, SIP Legalis.

3. Możliwość wniesienia odwołania do sądu pracy

Niezależnie od uprawnień przewidzianych w dwóch poprzednich podrozdziałach nauczyciel religii, który kwestionuje zasadność bądź zgodność z prawem rozwiązania z nim stosunku pracy, może złożyć do sądu pracy pozew o odszkodowanie albo o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne.

Pozew wraz załącznikami należy złożyć w dwóch egzemplarzach – jeden w oryginale dla sądu, a drugi w odpisie (kopii) dla strony przeciwnej. Zamiast oryginału załączników można załączyć kopie poświadczone za zgodność z oryginałem przez notariusza. Jeśli strona reprezentowana jest w sprawie przez adwokata lub radcę prawnego, to on również może poświadczyć zgodność kopii załączników z oryginałem.

Termin na wniesienie odwołania wynosi 21 dni i liczony jest od momentu doręczenia pisma wypowiadającego stosunek pracy. Aby zachować termin, wystarczy nadać pismo listem poleconym w placówce pocztowej.

W pozwie należy określić żądanie w postaci uznania wypowiedzenia stosunku pracy za bezskuteczne alboawnioskować o odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę. Odszkodowanie przysługuje w wysokości wynagrodzenia za okres od dwóch tygodni do trzech miesięcy, nie niższej jednak od wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. Co istotne, przyznanie odszkodowania nie wyłącza prawa do uzyskania odprawy w związku z rozwiązaniem stosunku pracy z powodów organizacyjnych skutkujących zmniejszeniem liczby oddziałów w szkole lub zmian planu nauczania uniemożliwiających dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć.

Nauczyciel religii, który kwestionuje zasadność bądź zgodność z prawem rozwiązania z nim stosunku pracy, może złożyć do sądu pracy pozew, w którym zażąda uznania wypowiedzenia za bezskuteczne albo odszkodowania (niezależnie od przysługującej mu odprawy).

Podsumowanie

Nauczyciele religii są takimi samymi nauczycielami jak nauczyciele innych przedmiotów. Znajdują do nich zastosowanie zarówno przepisy Karty Nauczyciela, jak i Kodeksu pracy – w zakresie odnoszącym się do stosunku pracy, nieuregulowanym w Karcie Nauczyciela. Wyjątki wynikające ze szczegółowych regulacji dotyczących nauczycieli religii w zakresie nawiązywania stosunku pracy czy też powierzania im funkcji wychowawcy klasy nie mogą być stosowane rozszerzająco. Nie powinno zatem budzić wątpliwości, że nauczyciel religii może pełnić funkcję wychowawcy klasy, gdy jest jednocześnie nauczycielem innego przedmiotu w danej szkole. Może mieć też (niezależnie od tego, czy uczy innego przedmiotu) przydzielane godziny w ramach doraźnych zastępstw, a także może pełnić funkcje opiekuńcze i wychowawcze, np. na szkolnych wycieczkach.

Niekorzystne różnicowanie sytuacji nauczycieli religii w stosunku do nauczycieli innych przedmiotów, szczególnie jeśli wiąże się ono z utratą dodatkowego wynagrodzenia, może być uznane za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu. Stwarza to po stronie nauczyciela możliwość dochodzenia przed sądem pracy odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę. Nauczyciel może również poszukiwać ochrony swoich praw poprzez złożenie skargi do Państwowej Inspekcji Pracy oraz wystąpienie o interwencję do właściwego miejscowo kuratora oświaty, który może dokonać oceny przyczyn pomijania nauczycieli religii przy przydzielaniu im zadań w obszarze działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół.

Zarówno dyrektor szkoły, jak i organ prowadzący szkołę powinni dążyć do zapewnienia warunków i sposobu organizowania lekcji religii na podstawie przepisów zgodnych z obowiązującym prawem, czyli z pominięciem w szczególności tych przepisów, których niezgodność z Konstytucją i ustawami została potwierdzona orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego (dotyczy to rozporządzenia minister Nowackiej z dnia 26 lipca 2024 r.). Nauczyciel religii, a także rodzice uczniów mogą wystąpić ze stosownym wnioskiem w tym przedmiocie do dyrektora szkoły oraz do organu prowadzącego szkołę. Ponadto organ prowadzący szkołę, chcąc zniwelować skutki rozporządzenia ograniczającego liczbę godzin religii, może zapewnić finansowanie dodatkowej godziny zajęć katechetycznych.

Ewentualne rozwiązanie umowy o pracę z nauczycielem z powodu zmian organizacyjnych lub zmian w planie nauczania, np. z powodu ograniczenia liczby lekcji religii w szkole, wiąże się z obowiązkiem wypłaty nauczycielowi stosownej odprawy. Jej wysokość uzależniona jest w przypadku nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę od okresu zatrudnienia, zaś w przypadku nauczycieli zatrudnionych na podstawie mianowania wynosi równowartość sześciomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego.

Nauczyciel, któremu dyrektor wypowiedział stosunek pracy z powodu zmian organizacyjnych lub zmian w planie nauczania uniemożliwiających zatrudnianie go w pełnym wymiarze zajęć, ma również prawo wystąpić o przeniesienie go w stan nieczynny, zachowując w tym czasie prawo do wynagrodzenia oraz możliwość podjęcia dodatkowej pracy. Wówczas stosunek pracy nauczyciela wygasa dopiero po upływie sześciu miesięcy liczonych od momentu, w którym oświadczenie dyrektora szkoły o przeniesieniu w stan nieczynny dotarło do nauczyciela, chyba że w oświadczeniu tym ustalono późniejszą datę rozpoczęcia okresu stanu nieczynnego. Dyrektor szkoły w razie powstania możliwości podjęcia przez nauczyciela pracy w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony lub na okres, na który została zawarta umowa, ma obowiązek przywrócenia do pracy w pierwszej kolejności nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym.

* * *

Nauczanie religii to obok wkładu w zachowanie i kultywowanie chrześcijańskiego dziedzictwa Narodu także troska o intelektualny i moralny rozwój dzieci i młodzieży. Katecheza szkolna tworzy przestrzeń, w ramach której możliwa staje się dyskusja o zagadnieniach etycznych, prawdzie, dobru i złu, tak potrzebna dziś młodym, często zagubionym w świecie antywartości ludziom. W tym kontekście rola katechetów jest nie do przecenienia, dlatego zasługują na szczególną wdzięczność oraz poszanowanie ich praw, również jako pracowników oświaty.

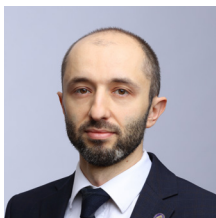
Prawnicy Instytutu Ordo Iuris gotowi są udzielić pomocy i wsparcia nauczycielom religii w obronie ich praw pracowniczych oraz wszystkim członkom społeczności szkolnej (rodzicom, nauczycielom, uczniom) – w działaniach na rzecz zgodnej z prawem organizacji nauczania religii w szkole i jej równoprawnego traktowania. Wszelkie prośby i zawiadomienia prosimy nadsyłać na adres internetowy **biuro@ordoiuris.pl**.

Biogramy autorów

Łukasz Bernaciński

Absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Doktor nauk prawnych. Wiceprezes Ośrodka Analiz Prawnych, Gospodarczych i Społecznych im. Hipolita Cegielskiego, Członek Zarządu Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris oraz Centrum Wspierania Inicjatyw dla Życia i Rodziny. Zastępca redaktora naczelnego czasopisma naukowego „Kultura Prawna”. Prelegent na międzynarodowych i ogólnopolskich konferencjach naukowych. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych, w tym trzech monografii (ostatnia, napisana we współautorstwie: *Funkcjonowanie rynku medialnego w Polsce i wybranych państwach europejskich. Przeciwdziałanie koncentracji kapitału i ochrona pluralizmu mediów*, Warszawa 2021), a także kilkudziesięciu analiz i opinii prawnych oraz raportów i poradników. Absolwent programów leaderskich z zakresu prawa, zarządzania i funkcjonowania organizacji pozarządowych.

Marek Puzio

Absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego. Radca prawny. Z Instytutem na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris związany od 2021 r., gdzie obecnie jako Starszy Analityk koordynuje program „Chrońmy Dzieci! Szkoła i edukacja”. Prelegent na licznych spotkaniach poświęconych prawom rodziców. Autor publikacji *Prawda o edukacji seksualnej. O czym nie powiedzą edukatorzy seksualni?* oraz *Gdy Kasia twierdzi, że jest Tomkiem. Aspekty prawne genderowych sporów w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli*. Publikował w tygodniku „Do Rzeczy”, miesięczniku „Wiara, Patriotyzm i Sztuka” oraz dwumiesięczniku „Polonia Christiana”.

Polecamy także

WSPARCIE DARCYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową.

Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl).

Razem możemy realnie wpływać na rzeczywistość!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl).

WESPRZYJ ORDO IURIS

Nauczanie religii to obok wkładu w zachowanie i kultywowanie chrześcijańskiego dziedzictwa Narodu także troska o intelektualny i moralny rozwój dzieci i młodzieży. Katecheza szkolna tworzy przestrzeń, w ramach której możliwa staje się dyskusja o zagadnieniach etycznych, prawdzie, dobru i złu, tak potrzebna dziś młodym, często zagubionym w świecie antywartości ludziom.

W tym kontekście rola katechetów jest nie do przecenienia, dlatego zasługują na szczególną wdzięczność oraz poszanowanie ich praw, również jako pracowników oświaty. Poradnik, który oddajemy w Państwa ręce, omawia najistotniejsze z tych praw z uwzględnieniem sytuacji, z jakimi nauczyciele religii mogą spotkać się szczególnie dziś, gdy nauczanie religii próbuje się zepchnąć na margines.

r. pr. Marek Puzio

Koordynator programu
„Chrońmy Dzieci! Szkoła i edukacja”

Zmiana władzy po wyborach parlamentarnych w Polsce z 2023 r. i przejęcie Ministerstwa Edukacji Narodowej przez lewicowe środowisko polityczne stały się bezpośrednią przyczyną niepokojów religijnych w naszym kraju. Jednym z podstawowych celów realizowanych przez minister Nowacką jest walka z religią w szkole. Wprowadzane zmiany w sposób bezpośredni dotkną nauczycieli religii, którzy staną wobec perspektywy ograniczenia wymiaru zatrudnienia lub jego utraty.

W publikacji zwracamy uwagę na niezgodność wydanych w ciągu ostatnich miesięcy rozporządzeń minister edukacji dotyczących warunków i sposobu organizowania lekcji religii w szkołach z aktami wyższego rzędu, a także wskazujemy, jakie działania mogą podjąć nauczyciele, dyrektorzy szkół i organy prowadzące szkoły w celu usunięcia negatywnych dla nauczycieli religii oraz uczniów skutków, jakie mogłyby wynikać ze stosowania nielegalnych rozporządzeń MEN.

WESPRZYJ NAS

ISBN 978-83-68211-42-9

dr Łukasz Bernaciński

Członek Zarządu Instytutu
na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

